

ב"ה

פרשת ויקרא

והשיב את הגזלה אשר גזל
ויקרא ה, כג.

..

גודל הזהירות בממון חבירו

כותב הרמב"ם^[1] "כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר^[2] פֶּן אֶךְחֹזֶת כָּל בַּעַבְצָע אֶת נַפְשׁוֹ וְגו'":

לכאורה אינו מובן: היתכן שהחומר דגזילת שוה פרוטה הוא "כאילו נוטל נשמתו ממנו" – שפיכת דמים, אחת משלושת העבירות הכי חמורות!?

והגע בעצמך: המזיק את חבירו בגופו – אומדין את ערכו של הנזק ביחס לתשלום ממון, נזק צער ויפוי שְׁבֵת ובוֹשֶׁת. ומשלם לו ונפטר. ואילו בגזילת ממון חבירו, חשיב גזל "שוה פרוטה" בלבד – "כאילו נוטל נשמתו ממנו"!?

ולאיך גיסא: אם החומר דגזילת שוה פרוטה הוא עד כדי נטילת נשמתו ממנו, היתכן שאינו חייב להשיב כי אם "שוה פרוטה" בלבד ("והשיב את הגזילה אשר גזל"^[3] – "שוה פרוטה" בלבד). ופטר גם ממלקות, ד"כל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו"^[4] – כיצד יתכן שבהשְׁבֵת "שוה פרוטה" יפטר על החומר דנטילת נשמה!?

והנה, בגליון הש"ס^[5] מציין רבי עקיבא אֵיגַר "עיין בבא מציעא דף נח, ב. תוספות דיבור המתחיל זה בגופו", ושם: "והא דאמרינן . . . הגוזל לחבירו שוה פרוטה כאילו גזל נשמתו, היינו, משום דפעמים קָעָב כָּבֵד, ואין לו בְּמָה לקנות".

אבל תירוץ זה – מחזק יותר את הקושיא: א) "פעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות" – הרי זה לא רק מיעוט, אלא מיעוטא דמיעוטא, שאפילו רבי מאיר דחייש למיעוטא, לא חייש למיעוטא דמיעוטא^[6], ואיך יתכן שבגלל מיעוטא דמיעוטא תִּחְשַׁב גזילת שוה פרוטה לנטילת נשמה?!

ב) תירוץ הנזכר לעיל הוא היפך משמעות דיוק לשון הרמב"ם "כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו", היינו, שחומר זה הוא בכל האופנים, "כל הגוזל", ללא נפקא מינה אם הנגזל הוא עשיר או עני כו', היינו, אם שוה פרוטה זה הוא חיי נפשו ממש (דוגמת המציאות ד"רְעַב כְּבֵד כו") אם לאו.

ג) ועיקר: אי משום הא – הרי, גם הגונב את חברו שוה פרוטה צריך להיות חשיב כאילו נוטל נשמתו ממנו, ומדוע נאמר דין זה בגזילה דוקא?!

ויש לומר הביאור בזה – שמפורש הדבר בדברי הרמב"ם: בהלכות שלפני זה^[7] מבאר הרמב"ם את פרטי האיסור דחימוד ותאוה ("לא תחמוד"^[8] ו"לא תתאוה"^[9]), וממשך^[10]: "התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שְׁהֶרְבָּה להם בדמים והפציר בְּרָעִים יבוא לידי גזל, שנאמר^[11] וחמדו בתים וגזלו. ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו מלגזול, יבוא לידי שפיכות דמים, צא ולמד כו".

ובהמשך לזה מוסיף, "כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו" – דמכיון שהגזל מביא לידי שפיכות דמים, כאמור, שמתבעו של אדם ש"אם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו מלגזול, יבוא לידי שפיכות דמים", לכן, הזהירה תורה אודות החומר המיוחד דגזל, באמרה, ש"כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו", היינו, שגם בדבר מועט, "שוה פרוטה", מכיון שיש בו שיעור של לקיחה ונתינה, שייך בו סדר ההשתלשלות הנזכר לעיל ("התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל", והגזל מביא לידי שפיכות דמים) – "כאילו נוטל נשמתו ממנו".

ועל פי זה מתורצות כל השאלות דלעיל – שאין זה חשש למקרה דמיעוטא דמיעוטא (רעב כבד כו'), כי אם, דבר שמצד טבע בני-אדם כו', ושייך בכל גזל ("כל הגוזל"), ובגזל בלבד, כמובן וגם פשוט.

ובהלכה זו מודגש גם הענין ד"לתקן הדעות"^[12], ... עד כמה צריך להיות גודל הזהירות בנוגע לממונו של חברו. אפילו ב"שוה פרוטה" בלבד, שלא זו בלבד שאסור לקחת שלא ברצונו, אלא אסור אפילו לחמוד ולהתאוות לְדָבָר, כי, אף שמדובר אודות "שוה פרוטה" בלבד, יכול להשתלשל מזה דבר הכי חמור כו'.

קטע משיחת שבת בראשית, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשמ"ח ח"א ע' 355.

[\[1\]](#) בהלכות גזילה ואבידה ספ"א.

[\[2\]](#) משלי א, יט.

[\[3\]](#) ויקרא ה, כג.

[\[4\]](#) ריש הל' גזילה ואבידה.

[\[5\]](#) ב"ק קיט, א.

[\[6\]](#) יבמות קיט. א"ב. וש"נ.

[\[7\]](#) הלכה ט"ו"ד.

[\[8\]](#) יתרו כ, יד. ואתחנן ה. יח.

[\[9\]](#) ואתחנן שם.

[\[10\]](#) הלכה יא. וראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' גזילה, וגניבה ס"ה.

[\[11\]](#) מיכה ב, ב.

[\[12\]](#) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי , אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה , צבייה זלאטע רייזל , שמואל , מנחם מענדל , ישראל אריה לייב , יוסף יצחק ,
שניאור זלמן , חיה מושקא , אברהם דוד , אהרן , חנה